

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Wstęp

Author: Bernadeta Niesporek-Szamburska, Małgorzata Wójcik-Dudek

Citation style: Niesporek-Szamburska Bernadeta, Wójcik-Dudek Małgorzata. (2018). Wstęp. W: B. Niesporek-Szamburska, M. Wójcik-Dudek (red.), "(Od)pamiętywanie - gry z przeszłością w literaturze dla dzieci i młodzieży" (S. 7-8). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Wstęp

Praktykowanie pamięci stało się dziś obowiązkowym zajęciem nie tylko dla literaturoznawców. Rację miał Jan Assmann, który zauważył, że „Wszystko przemawia za tym, że kwestia pamięci wpłynie na wytworzenie nowego paradygmatu nauk o kulturze, który w nowym świetle postawi rozmaite zjawiska i dziedziny — sztukę i literaturę, politykę i społeczeństwo, religię i prawo”¹.

Według badacza, popularność pamięciowego dyskursu jest efektem przepracowania XX-wiecznych dyktatur, wojen i przede wszystkim Zagłady. Trudno dziś wyobrazić sobie kanon literatury teoretycznej o Holokauście bez prac na temat pamięci i postpamięci autorstwa Marianne Hirsch, Dominicka LaCapry, Jamesa Younga czy Andreasa Huysseena. Jednocześnie kultura pamięci pozostaje zjawiskiem interdyscyplinarnym, w którego szerokiej koncepcji mieści się dialektyka pamiętania i zapominania, a ta z kolei umożliwia namysł nad miejscem oraz rolą pamięci w kulturze.

Współczesny *mnemonic turn* obowiązuje również w polskiej literaturze dla dzieci i młodzieży, choć oczywiście nie jest on wyłącznie efektem teoretycznoliterackiej mody. Wydaje się, że kultura pamięci w literaturze czwartej została rozpisana na co najmniej dwa obszary. Pierwszy z nich dotyczy współczesnych tekstów, które zgodnie z polityką pamięci odpominają, przypominają lub od nowa budują strukturę przeszłości, konstrukt nieznaną przecież młodemu czytelnikowi z racji jego wieku. Drugi — obejmując lekturę kanonicznych dziś tekstów skupioną na reprezentacjach przeszłości, stara się wydobyć z niej pojęcia i obrazy wspierające nie tylko rozumienie przeszłości, ale przede wszystkim współczesności.

¹ J. ASSMANN: *Pamięć kulturowa. Pismo, zapamiętywanie i polityczna tożsamość w cywilizacjach starożytnych*. Przeł. A. KRYCZYŃSKA-PHAM. Wstęp i red. R. TRABA. Warszawa 2008, s. 27.

Poszczególne działy niniejszej publikacji potwierdzają tę teoretyczno-literacką intuicję. Teksty Grzegorza Leszczyńskiego, Ryszarda Waksmun-da, Zofii Budrewicz i Jolanty Ługowskiej znajdujące się w części otwierającej tom zatytułowanej *Pamięć i zapośredniczenie* zajmują się głównie relacją między zdarzeniem a jego wariantami funkcjonującymi w pamięci jednostki i zbiorowości. W drugiej części zatytułowanej *Pamięć – dzieciństwo – trauma* pomieszczono teksty Alicji Baluch, Doroty Michułki, Bożeny Olszewskiej, Marty Bolińskiej, Iwony Kmiecik, Katarzyny Wądolny-Tatar, Magdaleny Sikorskiej oraz Hanny Dymel-Trzebiatowskiej. Ich wspólnym mianownikiem jest dziecięca pamięć o utracie (lub jej wyparcie) spowodowanej najczęściej wojenną traumą. Natomiast o związkach kultury pamięci z psychologią i plcią piszą Anna Guzy, Karolina Glinka, Ewelina Niemiec oraz Katarzyna Słany. Osobnego omówienia doczekało się zagadnienie związane z pamięciowymi narracjami. Temat ten podjęły Katarzyna Grudzińska, Krystyna Heska-Kwaśniewicz, Agnieszka Miernik oraz Karolina Jędrych. Z kulturą pamięci uwikłaną w relację z literaturą dla dzieci i młodzieży nieodłącznie wiąże się edukacja, której podstawowym celem jest stworzenie demokratycznej przestrzeni dla różnych narracji generowanych przez pracę pamięci. Zagadnieniem tym zajęły się Magdalena Ochwat, Anna Śliwińska, Anna Podemska-Kałuza oraz Małgorzata Bortliczek.

Niepodważalną wartością publikacji jest polifoniczność zgromadzonych tekstów. Wśród głosów afirmujących kulturę pamięci znajdują się i takie, które każą krytycznie spojrzeć na dokonujący się współcześnie *memory boom*. Nikogo nie trzeba przekonywać, że choć kultura pamięci stanowi dziś jedno z fundamentalnych pojęć współczesnej humanistyki, to obarczona jest wysokim stopniem ryzyka. Wpisane jest w nią bowiem nie tyle ryzyko amnezji czy bezrefleksyjnego podejmowania obowiązku pamiętania, ile nadmiaru pamięci.

Redaktorki